

5. Проект Концепції сталого розвитку України (Схвалено на засіданні Національної Комісії сталого розвитку України у грудні 2000 р.). // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 14–87.
6. Савченко С. В. Соціалізація студентської молоді в умовах регіонального освітнього простору / С. В. Савченко. – Луганськ : Альма Матер, 2003. – 406 с.
7. Якса Н.В. Професійна підготовка майбутніх учителів: теорія і методика міжкультурної взаємодії в умовах Кримського регіону : Монографія / Н. В. Якса. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 568 с.

УДК: 378.013+303.6+153.35

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИ ТВОРЧОМУ ПІДХОДІ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ

К.І.Зайцева

Анотація. У статті розглядається проблема формування конфліктологічної компетенції майбутніх учителів як ключової складової їхньої професійної компетентності при творчому підході до попередження та розв'язання конфліктів.

Ключові слова: компетентність, конфліктологічна компетенція, творчий підхід, критерії, показники, початковий рівень сформованості підготовленості майбутніх учителів до попередження та розв'язання конфліктів засобами акмеологічного тренінгу.

Аннотация. В статье рассматривается проблема формирования конфликтологической компетенции будущих учителей как ключевой составляющей их профессиональной компетентности при творческом подходе к предупреждению и разрешению конфликтов.

Ключевые слова: компетентность, конфликтологическая компетенция, творческий подход, критерии, показатели, начальный уровень сформированности подготовленности будущих учителей к предупреждению и разрешению конфликтов средствами акмеологического тренинга.

Summary. The article focuses on proving the teachers-to-be's conflictological competence formation as a key constituent of their professional competence at the creative approach to preventing and settling the conflicts.

Key words: competence, conflictological competence, creative approach, criteria, indexes, initial level of the teachers-to-be's formed preparedness to preventing and settling the conflicts by means of the acmeological training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі освіти в якості основного напрямку її розвитку в усіх країнах приймається комплексна система поняття компетентності, на яку слід орієнтуватися, визначаючи якість підготовки майбутніх учителів. Відсутність професійної компетентності в майбутнього учителя, а саме її конфліктологічної складової, самим негативним чином впливає на професійне становлення та рівень його професійного розвитку, професійний і особистісний імідж.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Сучасні психологи, педагоги Н.В.Гришина, Т.В.Дрожжина, А.Б.Немкова, Г.В.Ложкін, Н.І.Пов'якель, Н.В.Самсонова, В.В.Сидоренко, Б.І.Хасан та ін. зазначають, що конфліктологічна компетентність – інтеграційна властивість особистості, яка забезпечує здатність майбутнього вчителя до практичної реалізації конфліктологічних знань і умінь в області методології, теорії, методики, практики розв'язання педагогічних конфліктів.

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні необхідності формування конфліктологічної компетенції майбутніх учителів як ключової складової їх професійної компетентності при творчому підході до попередження та розв'язання конфліктів.

Виклад основного матеріалу статті. Компетентність у широкому значенні, можна розглядати як особистий ресурс, становлення якого не обмежено тимчасовими рамками і може відбуватися впродовж всього життя людини. В більш вузькому, професійному розумінні, поняття компетентності вживається як показник ефективності роботи на певній посаді, здатність виконувати поставлені задачі. Компетентність тісно пов'язана з компетенцією.

Компетенцію можна розглянути як особисту здатність фахівця вирішувати певний клас професійних задач у сукупності з бутими знаннями, досвідом і поведінкою. Крім того, під компетенцією розуміють формально описані вимоги до особистісних, професійних та інших якостей

індивіда. Конфліктологічна компетенція розглядається як інтеграційна властивість особистості, що характеризує її готовність до розв'язання педагогічних конфліктів; здатність у реальному конфлікті здійснювати діяльність, спрямовану на мінімізацію деструктивних форм конфлікту і переведення соціально-негативних конфліктів у соціально-позитивне русло з готовністю при необхідності виступити посередником або медіатором у розв'язанні конфлікту [4]. Вона є рівнем розвитку обізнаності про діапазон можливих стратегій конфлікуючих сторін і вмінням сприяти в реалізації конструктивної взаємодії в конкретній конфліктній ситуації [9].

Через конфліктологічну некомпетентність, стає конфліктною сама педагогічна діяльність вчителя, порушується цілісність педагогічного процесу, виникають формальні відносини між тими, хто навчає та тими, кого навчають. Знижується мотивація учня до навчання та істотно гальмується процес розвитку його особистості. В результаті деформуються освітні цілі, інтереси, мотиви, потреби, цінності тих, хто вчиться, виникає незадоволеність результатами своєї діяльності у вчителя, порушується зворотний зв'язок між ними.

За визначенням В.В.Сидоренко “сучасний педагог – фундаментально освічена людина, здатна гнучко перебудувати напрям і зміст своєї професійної діяльності, яка самостійно працює над власним розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів, уміє самостійно набувати необхідних для професійної діяльності знань, умінь і навичок, критично мислить, володіє стійкою системою мотивів і потреб соціалізації, здатна активно й творчо діяти” [7].

Сучасний вчитель повинен не тільки оволодіти необхідними знаннями, а й творчо підійти до їх застосування в конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, оволодіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки. Вчитель має оволодіти всіма професійними компетенціями, і в першу чергу, конфліктологічною.

Конфліктологічна компетенція характеризується антиконфліктною спрямованістю особистості (позитивним, емоційно-етичним ставленням до світу, соціальними установками на ненасильницьку діяльність, толерантну взаємодію з оточенням; інтересом до спілкування і співпраці з іншими людьми; відношенням до конфліктів як об'єктивних соціально-психологічних явищ; мотивацією на вдосконалення своєї поведінки, розвиток контролю над емоційними сплесками); сформованістю основних конфліктологічних знань і умінь, володіння якими дозволяє належним чином виконувати дії, спрямовані на попередження і розв'язання конфліктів; розвиненістю здібностей самопостереження, самопізнання, самоаналізу, самооцінки та корекції дій, які реалізуються при взаємодії з оточенням [2].

Наявність базової основи для формування конфліктологічної компетенції у майбутніх учителів, їх внутрішня здатність і початкові вміння творчо підійти до попередження та розв'язання конфліктів були проаналізовані нами при проведенні тестів при вивченні початкового рівня сформованості підготовленості майбутніх учителів до попередження та розв'язання конфліктів засобами акмеологічного тренінгу, які було проведено серед студентів 1-3 курсів факультету іноземних мов (ПНПУ ім.К.Д.Ушинського) – майбутніх учителів англійської та німецької мов, у кількості 60 студентів, які ввійшли до складу експериментальної групи та студентів 1-5 курсів факультету романо-германської філології (ОНУ ім.І.І.Мечникова) – майбутніх учителів французької мови, у кількості 60 студентів, які ввійшли до складу контрольної групи. Тести були підібрані на основі критеріїв, якими ми керувалися при вивченні початкового рівня сформованості підготовленості майбутніх учителів до попередження та розв'язання конфліктів засобами акмеологічного тренінгу. Такими критеріями було визначено:

- організаційно-мотиваційний;
- діяльнісно-творчий;
- суб'єктно-особистісний;
- результативно-професійний.

Виходячи з постановки проблеми в даній статті, нас будуть цікавити результати тестів за діяльнісно-творчим та результативно-професійним критеріями.

Діяльнісно-творчий критерій має такі показники:

- 1) характер творчої активності та ступень реалізації творчого потенціалу особистості;
- 2) вміння творчо розв'язувати поставлені професійні задачі;
- 3) перцептивно-інтерактивна компетенція;
- 4) перевага засобів та способів реалізації професійної діяльності.

Результативно-професійний критерій проявляється через нищеперелічені показники:

- 1) ступінь сформованості основних професійних умінь та навичок, засвоєних професійних знань, пов'язаних з попередженням та розв'язанням конфліктів;
- 2) ступень реалізації професійних знань, вмінь та навичок та практичних професійних дій, пов'язаних з попередженням та розв'язанням конфліктів;
- 3) стиль та час розв'язання професійних задач, пов'язаних з попередженням та розв'язанням конфліктів;
- 4) самопізнання себе як носія професійних якостей, пов'язаних з попередженням та розв'язанням конфліктів.

Згідно визначених показників були підібрані відповідні тести. За показниками діяльнісно-творчого критерія студентам були представлені такі тести:

- 1) оцінка рівня творчого потенціалу особистості;
- 2) діагностика особистісної креативності;
- 3) перцептивно-інтерактивної компетентності;
- 4) визначення спрямованості “на себе” – “на справу” – “на взаємодію”;

За показниками результативно-професійного критерія студентам були запропоновані такі тести:

- 1) діагностика готовності до попередження та розв'язання конфліктів;
- 2) “стили керівництва” та самооцінка раціональної, мудрої поведінки в конфлікті;
- 3) діагностика стилів діяльності;
- 4) діагностика стилю міжособистісних відносин.

Результати обчислення показників за визначеними критеріями наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості підготовленості майбутніх учителів до попередження та розв'язання конфліктів засобами акмеологічного тренінгу за діяльнісно-творчим та результативно-професійним критеріями

Критерії	ГРУПИ					
	Контрольна група			Експериментальна група		
	рівні			рівні		
	низьк.	серед	висок	низьк.	серед	висок
1) діяльнісно-творчий	19%	47%	34%	20%	42%	38%
2) результативно-професійний	43%	32%	25%	40%	38%	22%

Як бачимо з таблиці, студенти як контрольної, так і експериментальної груп за показниками діяльнісно-творчого критерія показали середній рівень (відповідно 47% та 42%), а за показниками результативно-професійного критерія показали низький рівень (відповідно 43% та 40%).

Висновки. Детальний аналіз результатів дослідження початкового рівня сформованості підготовленості майбутніх учителів до попередження та розв'язання конфліктів засобами акмеологічного тренінгу, а саме за діяльнісно-творчим критерієм та результативно-професійним дозволив зробити деякі висновки. Перш за все, ми бачимо, що студенти вже можуть зробити перші кроки у спробі творчо підійти до попередження та розв'язання конфліктів, ще не маючи необхідних конфліктологічних знань. Це можна вважати закономірним, тому що творчість, певною мірою, притамана кожному, але на неусвідомленому рівні. У ході становлення особистості вчителя та набуття ним необхідних професійних компетенцій, усвідомлений творчий розвиток його особистості буде неповним без конфліктологічної компетенції. У ході всього педагогічного процесу дуже важлива педагогічна взаємодія між учителем та учнями. Успішність педагогічної взаємодії залежить саме від учителя, його професійної компетентності, ключовою складовою якої є конфліктологічна компетенція, яка має озброїти майбутнього учителя необхідними конфліктологічними знаннями, допомогти йому вчасно реагувати та попереджати конфлікти, які тільки назрівають, чи конфлікти у повному розпалі.

Література

1. Гришина Н.В. Психология конфликта / Н. В. Гришина – СПб. : Питер, 2005. – 464 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»)
2. Дрожжина Т.В. Педагогічні умови формування конфліктологічної компетенції учнів загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Дрожжина Тетяна Володимирівна / Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. — Луганськ, 2007. — 20с.
3. Ложкин Г.В. Практическая психология конфликта : Учеб. Пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Пов'якель. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.: ил. – Библиограф.: с. 250-254.

4. Немкова А.Б. К вопросу о становлении конфликтологической компетенции старшеклассников в условиях внеклассной деятельности [Электронный ресурс]: <http://www.jurnal.org/articles/2007/ped27.html>
5. Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности: учеб. пособие / Под ред. Г.С.Никифорова, М.А.Дмитриевой, В.М.Снеткова. – СПб.: Речь, 2003. – 448 с.
6. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура специалиста и технология её формирования в системе вузовского образования : [Монография] / Н. В. Самсонова. – Калининград: Изд-во КГУ, 2002. – 308 с.
7. Сидоренко В.В. Шляхи удосконалення професійної компетентності педагога-психолога в умовах особистісно зорієнтованого навчання [Электронный ресурс]: osvita.donetsk.ua
8. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. - М., Изд-во Института Психотерапии. 2002. - 490 с.
9. <http://www.rudn.ru/fpkp/programs/Lect2.htm> Конспект лекции 2. Конфликтология и конфликтологическая компетентность [Электронный ресурс].

УДК 355.231:355.457

СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО РОБОТИ З ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ

О.Р.Кирилюк, О.В.Діденко

***Анотація.** У статті подано результати аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми формування готовності, визначено сутність готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до роботи з технічними засобами прикордонного контролю, охарактеризовано такі складові готовності, як мотиваційний, компетентнісний, діяльнісний, результативний та рефлексивний компоненти.*

***Ключові слова:** готовність до використання технічних засобів прикордонного контролю, мотиваційний, компетентнісний, діяльнісний, результативний та рефлексивний компоненти.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены результаты анализа психолого-педагогической литературы по вопросам формирования готовности будущих офицеров-пограничников к использованию технических средств пограничного контроля, охарактеризованы такие составляющие готовности, как мотивационный, компетентностный, деятельностный, результативный и рефлексивный.*

***Ключевые слова:** готовность к использованию технических средств пограничного контроля, мотивационный, компетентностный, деятельностный, результативный и рефлексивный компоненты.*

***Summary.** The article deals with the results of the analysis of psychological and pedagogical sources concerning the problem of readiness formation. It is also devoted to determination of the future border officers' readiness to use border control devices, as well as to characterizing readiness components, such as motivation, competence, activity, result and reflex.*

***Key words:** readiness to use border control devices, such components: motivation, competence, activity, result and reflex.*

Постановка проблеми. В оперативно-службовій діяльності частин та підрозділів прикордонного контролю застосування технічних засобів сприяє успішному вирішенню ними завдань щодо пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та ін. Застосування технічних засобів прикордонного контролю (ТЗПК) дозволяє забезпечити високу ефективність дій частин та підрозділів прикордонного контролю у пунктах пропуску через Державний кордон України [5]. Саме тому офіцери-прикордонники повинні бути на достатньому рівні підготовлені до застосування технічних засобів охорони кордону, які на сучасному етапі стають невід'ємним компонентом системи охорони кордону. З огляду на це актуальність проблеми підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до роботи з ТЗПК є безперечною. **Метою статті є** визначення сутності, особливостей змісту та структури готовності до роботи з технічними засобами прикордонного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «готовність» увійшло в активний науковий обіг з кінця XIX ст. У цей час готовність розглядали як настанову, як психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру й спрямованості (К.Марбе, О.Кюльпе, Д.Узнадзе). З середини XX ст. готовність почали трактувати як якісний показник саморегуляції людини (У.Томас та Ф.Занецькі, Д.Кац, Г.Оллпорт, М.Сміт та ін.). Пізніше, аж на до сьогодні, цей